

§ 3. STÍHÁNÍ A TRESTÁNÍ KRÁDEŽE A LOUPEŽE.

Sledujícíce opětně zvláštní povahu našeho práva trestního nemohli jsme oddělití procesní předpisy o stíhání krádeže a loupeže od předpisů, které ustanovují o trestání těchto trestných činů. Během dalších výkladů bude zřejmo, že majíce cílem zachytiti především předpisy hmotného práva, zabýváme se přece formálním právem jen z toho důvodu, že v našem právu oboje předpisy úzce mezi sebou souvisí, ale také ovšem, že vyžaduje tak povaha našeho práva.

Bylo uvedeno výše, že naše prameny od nejstarších dob rozeznávají, byli-li pachatelé při loupeži a krádeži lapeni či nikoli. Toto rozlišování mělo neobyčejný vliv na otázku stíhání a trestání pachatele, které se také dělí na dva rozdílné způsoby, zda pachatel byl při činu přistižen nebo ne. Naším úkolem bude především probíratí otázku stíhání a trestání pachatele při činu přistiženého.

Byli-li pachatel přistižen při činu, pak následovalo řízení velmi krátké. O tom se nám zmiňují Statuta Konrada Oty v článku 15. (1222), který platí pro šlechtice, a v čl. 3. a 4., které týkají se nešlechticů. Podle článku 15., je-li lapen šlechtic (nobilis) při krádeži a je-li oběšen a nemá-li potomků, připadá jeho majetek králi. Je-li kdo přistižen při zjevné krádeži, žena jeho obdrží třetinu.

Již z podání tohoto článku plyne, že je zde mnoho nejasností a neurčitostí. Zásadou zde vyslovenou jest, že postiženého stíhá trest na hrdle a konfiskace majetku, která se zde omezuje podle toho, má-li či nemá-li pachatel potomků, po př. manželky. Zdá se, že v tomto případě konfiskace nenastává úplně.¹ V článkách 3. a 4. (1222) stanoví se zásady stíhání a trestání krádeže sice jasně, ale opětně je zde řada nejasností. Podle ustanovení zde obsažených, vyskytne-li se u šlechtice nebo u vlastníka vesnice zloděj a odevzdán-li je soudu panovníkovu, pak výkon hrdelní pravomoci náleží panovníkovi a majetek zlodějův vlastníkovi uvedeného pozemku. V článku 4. je řešen případ opačný. Bude-li přistižený zloděj oběšen pánem

¹) K tomu srov. posledně: Vaněček, Konfiskace a plen, I. c. 59–60.

pozemku, pak ovšem připadají panovníkovi pachatelovy pozemky kromě plodů, jež na nich ještě zůstaly.¹

Je zde řada nejistot, spočívajících v tom, že není určeno, jde-li o osoby poddané či nepoddané pánovi, na jehož pozemku se krádež stala, či jde-li vůbec o osoby nešlechtické. Zdá se, že jde o posledně uvedený případ. Koněčně není jasno, co se stávalo s plody, které zůstaly na pozemku.

Je ovšem možno, že ustanovení Statut směřovala právě k omezení výkonu svépomoci.

Neboť je s počátku připuštěna svépomoc v obsáhlé míře, je-li přistižen zloděj při činu. Je to jistě zbytek ještě širší svépomoci starší. Byl-li pachatel přistižen při činu, pak zpravidla nastal pokřik, aby byl pachatel stíhán. O tom zmiňují se také Statuta Konráda Oty v článku 24. z r. 1229. Pokřik děje se známými slovy »Nastojte«, avšak neukládá se zde ještě povinnost obyvatelstvu, aby stíhalo pachatele, nýbrž každému je ponecháno na vůli, přispěje-li poškozenému. Tato povinnost teprve později se vyvinula a byla rozšířena.²

Zda před úřadem panovníkovým bylo upraveno řízení proti postiženému pachateli, není ze Statut patrné. Zdá se, že tu ani zvláštního řízení nebylo, nýbrž přistižený a známý pachatel byl svým činem usvědčen a jako mohl býti na místě usmrcen, tak také býval na něm prováděn hrdelní trest úředně, byli-li odevzdáni soudu panovníkovu.

O zvláštním případě přistižení zloděje zmiňují se prameny v případě, byli-li pachatel přistižen v lesích panovníkových úřední osobou, která má opatrovati tyto lesy, tudíž lovčím. Podmínkou tu je, že pachatel byl přistižen přímo při činu, tudíž když sekal dříví, a nedostačovalo, byli-li přistižen snad, když odvážel dříví.³ Jen tomu, kdo byl přistižen při sekání dříví, mohl býti na místě zabaven vůz a kuň. Otázka tato, která byla řešena již Statuty Konrádovými, byla později opět upravována i v *Majestas Car.*, která opět nařídila, že člověk postižený v lese královském s vozem

¹) Vaněček, Studie o immunitě, 42—43 a 76, míní, že t. zv. viselec je označení případu, kdy dopadený zloděj propadl oběšení a majetkovým následkům s tím spojeným. Odporoval tím dosavadním výkladům. Zdá se však, že výklad dosavadní je správný, že se zde jedná o oběšeného a o pŕuhon z oběšení. Vražda oběšením byla konstruována vedle jiných případů usmrcení člověka i později jako případ zvláštní. Byly k tomu důvody, že spatřovalo se rozlišení v obou případech. Rozdíl tento možno nalézt i v Řádu práva zemského, čl. 1. a čl. 86. vyd. Jirečkova.

²) Jsou tu zásady obdobné jako v právu německém. Brunner, *Deutsche Rechtsgeschichte*, II., 481—483. Mínilo tu, že povinnost obecného stíhání je pozdější a že ve Statutech Konrada Oty se ještě neukládá. Mínilo naše je tudíž poněkud jiné než dosavadní literatury, která tvrdila, že ve Statutech obecná povinnost honiti zločince zanikla, aby teprve později byla obnovena. Srov. Rieger, *Zřízení krajské*, I., 54.

³) C. j. b., I., 56, čl. 20.

i s koněm, o němž byla domněnka, že chtěl krásti, musí býti usvědčován svědectvím nejméně dvou lovců.¹

Otázka tato souvisí s tím, že movitosti přistiženého zloděje a lupiče propadají úředníku, který pachatele přistihl. O tom mluvili jsme výše.² Je ovšem jisto, že výkonu úřední moci vůči přistiženým pachatelům docházelo k ničení pachatelova obydlí, aby plně vina jeho zahlazena,³ což ovšem není zvláštností jen 13. století, nýbrž zůstává tento způsob i později.⁴

Tyto předpisy potvrzují všechny zprávy z listin 13. století, které velmi přesně odlišují pachatele přistiženého a pachatele obviněného a usvědčovaného. O tom byla již rovněž řeč. Zprávy těchto listin mluví o tom, že pachatel přistižený má býti odevzdán panovníkovi a jeho úředníkům, aby na něm proveden byl trest hrdelní, když majetek jeho propadá pánu pozemku, na němž pachatel byl přistižen.⁵

Učiní-li zadosti poškozenému, komu byla věc ukradena, pak může dosáhnouti od panovníka milosti, pokud jde o hrdelní trest.⁶

Opětne vidíme, že o soudním projednávání tohoto případu, je-li pachatel přistižen, v pramenech řeč není.

Důležitým předpokladem bylo, že pachatel byl veřejně znám. Za známého byl pokládán nejen pachatel přistižený, nýbrž i ten, o němž šla pověst, že trestný čin spáchal. Bylo tomu ovšem zvláště při jiných trestných činech než při krádeži a mezi nimi opět při těch, při nichž nebyl porušen zájem soukromý, nýbrž velmi zřetelně zájem veřejný. A ačkoliv opět tato otázka souvisí s naší studií jen vzdáleně, přece musíme se o ní zde zmíniti. Prameny zmiňují se nám při trestných činech uvedeného druhu, zvláště o falšování peněz. Je to známé usnesení sněmu z r. 1265 neb 1266, které právě vytýká především jako podmínku stíhání, že pachatelé jsou veřejně známi a jde o nich jako o pachatelích pověst mezi obyvatelstvem.⁷

¹) Čl. LI.

²) Regesta, II., č. 2727; C. M., VI., č. 249.

³) C. M., V., č. 111.

⁴) Při uzavírání spolků na ochranu zemského míru ve 14. a 15. století. Srov. Čelakovský, C. j. m., II., č. 851 (1412).

⁵) Srov. na př. C. B., II., 204, č. 217 ... perpetrator criminis sentencie regie potestatis subiaceat et Pragensis ecclesia ... vendicet facultates. 230—231, č. 239 (1222) ... bona furis fratribus remaneant et ipsi secundum consuetudinem terre a nostris iudicibus puniatur. 304, č. 305 (1227) ... ut quicumque fur suos homines ... fuerit deprehensus, collum domino terre et suis beneficiariis assignet, bona vero furis clastro integre ... statuimus assignari. Srov. Regesta, II., 41, č. 106 (1256), 240, č. 619 (1268), 228, č. 743 (1271), 597, č. 1392 (1286), C. M., IV., 322 (1286), V., 114, č. 111 (1299) a j.

⁶) C. B., II., 103.

⁷) C. j., B., I., 157 ... Quod si fama forsan aut suspicio haberetur seu comperiretur aliquomodo, in bonis seu hereditate alicujus baronis falsam monetori pecuniam, vel aliqua alia falsitas exerceri ... O tomto nálezu srov. Stieber, K vývoji správy, str. 187.

Při řízení proti pachatelům chyceným nebo zřejmým nemohlo se uplatnit pravidlo, které bylo ve starším procesu středověkém, že zpravidla především obviněný má se očistit. ¹ Neboť postižený pachatel právě tak jako pachatel známý nemohl se očistit od toho, co bylo zřejmým.

Při pachatelích postižených pochybností vůbec být nemohly, mohly se vyskytnouti jen při těch, o nichž byla rozšířena veřejná pověst, že pachateli jsou. Je pak přirozeno, že právě v těchto případech začíná pronikat pravidlo, že pachatel má se nikoli očistit, nýbrž, že vina jeho má být prokazována. ² O prokázání viny stará se sám úřad, který má na starosti, aby trestné činy byly stíhány. A v těchto případech tudíž projevuje se činnost úřadu z jeho moci a zakročování z moci úřední.

Je-li však rozšířena jen pověst o určitých osobách, že dopouštějí se trestných činů, pak ovšem musí se úřad postarat o usvědčení těchto osob. A právě na tuto okolnost ukazuje opět zmíněné usnesení sněmu vrchnostenskýho do r. 1266. Neboť tu je zcela zřejmo, že dříve, než úřad zakročí proti osobám, o nichž jde pověst, že jsou falšovateli peněz, má si opatřit svědectví určitého počtu osob rovných společensky s pachatelem, kteří přísahou odpřisáhnou vinu pachatelovu. ³ Je to již proniknutí nové zásady, která dříve známa nebyla.

Zvláště tu ovšem proniká také zásada, že určití úředníci mohou poslati před soud, obžalovati a starati se pak o usvědčení. ⁴

Pravidla tato potrvávala v době 14. století i nadále. Protože však se zabýváme na tomto místě právem zemským, je zřejmo, že nemůžeme přihlídnouti k tomu, jak se změnila pravidla o vrchnostenském soudnictví a zvláště také k otázce, jaká pravidla platila pro konfiskaci majetku pachatelů na pozemcích pánů a rytířů.

Jisto však jest, že zůstalo pravidlem rozlišování při krádeži a loupeži, zda pachatel byl dostižen či nikoli. Ve 14. století upevnila se a rozšířila se povinnost stíhati postiženého pachatele ⁵ a vznikli také zvláštní úředníci, kterým svěřováno stíhati a trestati pachatele přistižené. A tu se ovšem setkává stíhání zřejmého zloděje a lupiče se stíháním pachatelů jiných zřejmých trestných činů, neboť jsou pro ně předepsány shodné předpisy.

¹) Srov. Brunner, Deutsche Rechtsgeschichte, II., 374, 485–6.

²) Brunner, l. c., II., 486.

³) C. j., B., I., 157 ... qui jurati deponent, quod in bonis ejus id scelus fuerit perpetratum ...

⁴) Tato zásada je patrna také ze zprávy Jacobi, Codex ep. Joh. (1841), č. 59 a 60 ... quod nullum maleficorum, qui de cetero pro spolio vel quocunque maleficio per terre consules more solito accusatus fuerit vel proscriptus, cuiuscunque status aut conditionis fuerit ...

⁵) C. j., B., II., 2, 24 (1350). Ustanoven tu byl i trest na toho, kdo pachatele nehonil. Srov. Rieger, Krajské zřízení, I., 54.

Pachatel přistížený nebo známý byl od popravců prohlašován za psance a zapsán do rejstříku psanců.¹ To ovšem mělo za následek, že psanec mohl býti od každého usmrčen beztrestně. Jaké bylo řízení při prohlásování psanců, po případě při provádění hrdelního trestu na přistíženém zloději a lupiči, z pramenů patrno není. Původně popravci mohli prostě prohlásiti pachatele psancem sami. Otázku tuto chtěla upravit Majestas Carolina v člancích C. a CI., takže popravci sami nemohli prohlašovati pány a rytíře za psance v případě, že byly jejich trestné činy, krádež a loupež, známy,² nýbrž panovník. Panovník byl vázán, že nemohl ani pachateli toho druhu udělití milost.³

A tato ustanovení byla znovu předmětem jednání zemského sněmu z r. 1355 či 1356, která znovu ustanovila, že ti pachatelé krádeže a loupeže, jichž trestné činy budou známy a zřejmy (notorii vel manifesti), mají býti prohlášeni za osoby bezectné (infames) a ani panovník nemůže jim poskytnouti milost od bezectnosti. Milost panovníkova může se vztahovati, bude-li pachatelům tohoto druhu poskytnuta, jen na otázku trestu smrti, který ovšem jinak byl s bezectností spojen.⁴ Toto ustanovení, kterým »nota infamiae« nemůže býti prominuta, bylo obsaženo i v Majestas Car., ač ve zkráceném jejím textu je úplně změněno.⁵

Stejně předpisy o pachatelích krádeže a loupeže, kteří byli známi nebo přistíženi, jsou v platnosti i na počátku 15. století. Nic lépe způsob stíhání jich nevyjadřuje, než sám nález z r. 1402: »O popravě páni praví, bylo-li by, že by na koho bylo dovedeno popravci anebo konšely toho kraje; tehdy má se nad takým poprava státi, a práva izádného nemá mieti, jakož svrchu psáno stojí. A nad kýmž se poprava děje, nemá ot popravci zbožie to hubeno býti ani bráno, než toliko oděnie jeho a jiezdne koně a což s kata jest, dosti, ale viec nic. A kdyžby nemohli takého nikde chopiti, tehdy po měsieci má taký vyvolán býti v městech i po krajiech, jakož právo staré jest.«⁶ Tu je tedy patrna zásada usvědčování se strany úředníků, vydávání chycených pachatelů na popravu katu, po případě prohlásování jich za psance.

Předpis nálezu z r. 1402 vztahuje se na všechny zřejmé pachatele a tudíž i na zřejmé pachatele krádeže a loupeže. Bylo by v dalším uvéstí všechny

¹) Kniha Rožmberská, čl. 131, 142, 152.

²) Čl. C. mluví ovšem všeobecně o trestných činech veřejně známých a těžkých: de publicis aut arduis criminibus a o pachatelích známých: diffamatos ac notatos.

³) Bylo tak již podle ustanovení z doby Václava II. Jacobi, Cod. ep. Joh., č. 59 a 60. Srov. čl. XXVIII., M. Car.

⁴) C. j., B., II., 2, 25–26.

⁵) C. j., B., II., 2, 129.

⁶) C. j., B., II., 2, 45–46. Srov. také Smila Flašku z Pardubic, v Nové Radě verš 1251 »Ale pro malú věc umieš, pro hus, kozu nebo krávu, křesťana dáš na popravu, s malú vinú v ruce katu . . .«

předpisy, které se na zřejmé pachatele vztahují při jich stíhání. Protože však tato otázka tvoří kapitolu pro sebe, která musí být prozkoumána samostatně, uvádíme zde jen předpisy nejdůležitější a nás se týkající.¹

Především jde o otázku, zda přistižený pachatel krádeže i pachatel loupeže mohl být na místě potrestán poškozeným smrtí právě tak, jak jsme slyšeli o tom dříve. I v době 14. století vyskytají se případy těchto ustanovení. Je tomu tak na př. v právech viničných Karla IV. z r. 1358, jichž ustanovení týkají se viničných hor kolem Prahy, ale vztahují se na pachatele i z vyšších stavů.² Praví se tu výslovně takto: »A jestliže by se stalo a že by ten zloděje, jenž by tu škodu učinil, buďto že by jeden nebo více při té také škodě zabit byl, tehdy má ten jistý, kdož by jej ranil anebo jej do smrti zabil, nic více nemá ztratiti než dva halěře, kteréžto má na čelo toho, jehož jest zabil, položiti.« Beztrestnost usmrcení pachatelova je tu velmi patrna a ustanovení to připomíná ustanovení Řádu práva zemského, čl. 21. Z doby pozdější vyskytají se ustanovení, která jsou výsledkem ochrany zemského míru. Nejen okradený, nýbrž každý, kdo přistihne zloděje a lupiče při skutku, může proti němu ihned bez soudu zakročiti. Velmi jasně nalézáme vyslovenu tuto zásadu v prvním zemském míru moravském z r. 1388, která zajisté je jen formulováním obyčeje dřívějšího.³ Pachatel přistižený je člověkem mimo právo a může proti němu být jedině postupováno jako proti takovému, při čemž ovšem poškozenému, oloupenému a okradenému má být vráceno, co mu bylo odňato.

Z doby pozdější Všeherd (III., 23) příliš abstraktně uvádí pravidlo římskoprávní, že zloděj noční i denní, který by se bránil mečem, může být bez trestu zabit. Ale je jisto, že toto pravidlo trvalo i v době 16. století. Ve smlouvě Svatováclavské z r. 1517 v článku 6. je ustanovení, že může být přistižený zloděj ihned trestán bez soudu od toho, kdo by jej polapil.⁴ Z celého článku plyne, že jde o ustanovení, která se vztahují i na stavy vyšší a že tudíž náleží k předpisům zemského práva. Prameny 16. století nám zaznamenávají také zásadu, že zjevnému zastíženému zloději mohly být věci vlastníkem odňaty zpět.⁵

¹) Srov. k tomu též Wintra, l. c., II., 147 násl.

²) A. Č., XV., 511—512.

³) C. M., XI., 448. Wer der were, der uf den strozen oder anderswo, wo das were im lande zu Merhern raubte. neme, fienge, mordet und schaden tete, denselben, wo man in mit hanthaftiger tate uf der strasse oder anderswo, wo das were, fienge, so sal man zu im rechten, als reubers recht ist und was derselbe genommen hette, das sal man wederkeren deme, dem es genonnen ist.

⁴) Než ktož by koli v zlodějství neb v skutku zlém byl polapen, ten bez soudu bud trestán od toho, ktož by jej polapil, tak jakž o tom prvé zřízení zemské ukazuje.

⁵) A. Č., XIII., 113, č. 1392 (1506). A z té příčiny on Jan témuž knězi jakožto zloději svému v zjevném zlodějství v skutku shledanému a zastíženému na silnici odjal a pobral, a to že jest učinil a učiniti mohl právě, slušně a spravedlivě.

Když šlo ovšem o t. zv. »zloděje zemské«, t. j. o ty, kteří byli za takové prohlášení úřadem, pak ovšem mohli býti tito při postižení popraveni tím, kdo měl svou popravu. O tom ovšem čteme v pramenech zprávy¹ a není pochyby, že těmito »zemskými zloději« mohli býti nejen poddaní, nýbrž i příslušníci stavů vyšších. O tom nalézáme výslovné předpisy v zemských zřízeních českých, že »zločince podle zemského zuostanie« lze popraviti v každý čas, i jsou-li to osoby, které náležely ke kterémukoli stavu.²

Důležitým bylo, že poškozený mohl zdvihnouti pokřik, na nějž každý byl povinen stíhati lupiče a zloděje a lapeného vydati k potrestání.³ Ustálila se tudíž povinnost všeho obyvatelstva honiti ty pachatele, kteří pokřikem poškozeného byli učiněni známými. Úkol tento nebyl omezen na úředníky k tomu ustanovené, nýbrž všechno obyvatelstvo mělo honiti pachatele. Povinnost tato byla, jak jsme viděli, velmi přísná, takže shledáváno bylo i pomocnictví u těch, kdo nehonili. A zvláště i tenkrát, když bylo ustanoveno, že i bez pokřiku každý má stíhati pachatele, kdo by zvěděl, že loupežníci a zloději kolem něho nesou neb ženou uloupené předměty,⁴ po případě nabyli vědomost o loupežnících vůbec. O tom byla rovněž řeč. Je však patrné, že jistě případů stíhání veřejnoprávního stále přibývalo a muselo přibýti, když obyvatelstvo k němu bylo prostě donucováno.⁵

Postižení pachatelé byli vydáváni k náhlému soudu, k popravě, a byl tudíž nad nimi vykonáván trest hrdelní. Při stíhání účastní se orgány veřejné, popravci a hejtmané krajští.⁶

Při stíhání veřejného zhoubce stavu panského a rytířského je ustanoveno, že má býti obeslán a postaven před zemský soud, nikoli před hejtmany krajské. A páni podle viny, která bude na něho oznámena, budou ho souditi bez milosti.⁷ Zásada tato, jak se zdá, vytváří se teprve po zději

¹) Lib. cit., III., 552, č. 650 . . . ze tří set hř. gr. dob. stř., že jest přechovával protiv panskému rozkázání zloděje zemské na svém zboží v městečku H., takže mi služebníka od něho z Hustopeče oblúpili a já je tam zjímal jsem zemské zloděje i tudíž své a oběsiti jsem kázal . . .

²) Na to vztáhnouti jest předpis nálezů z r. 1497, který vyskytá se ve všech zemských zřízeních následujících. Z. zř. VI., čl. 436, Z. zř. 1549, čl. U. 2, 1564, L. 23, zvláštní ustanovení: A též z nahoře všech psaných stavův, že žádnému z panského, rytířského stavu ani z Pražan, ani z měst smrti nočně nebo tajně, za řádu nebo práv dokudž jdú, bez vyslyšení před právem zemským, žádný nemá dáti učiniti, ktožby u koho nebyl a nebyl pán jeho, krom zločincův podlé zemského zuostanie.

³) C. M., XI., 448, Kniha Tovač., 27, A. Č., I., 252 (1440), 260 (1440), IV., 421, 436 458, X., 248, 252, V., 442—443, Z. zř. VI., čl. 540, 547, VI., 440—446, Z. zř., 1564, T., 35, 1549, R., 28, 1564, R., 21, srov. Sn. Č., I., 44, 494, 510—11, 558, 610—12, 614, II., 700—702 IV., 287.

⁴) A. Č., IV., 421 (1453), 436, 458.

⁵) A. Č., X., 278, 343.

⁶) Rieger, I., 127 násl.

⁷) A. Č., V., 441 (1492).

neboť v mnohých směrech při stíhání se dříve při zřejmých pachatelích vůbec nerozeznávalo, zda jde o stavy či nikoli.¹ Na Moravě se ani tento rozdíl nestanoví a je tu prostě zásadou, že »ti, kdož jsou to učinili, mají zjímání býti, a má nad nimi popraveno býti tu, kdež budou nalezeni, jakž na zlé slušie.«² Připomíná se zde i staré pravidlo, že těm, kdož honili zločince, dostává se náhradou kořist, která byla při pachatelích nalezena.³

Jak bylo řečeno, platí zde všeobecně předpisy, které jsou předepsány pro stíhání zřejmých pachatelů vůbec. To je také patrné z předpisů pro případ, kdy kdo loupejí a krade ze svého hradu a přechovává na svém hradě loupežníky a zloděje. V případě tomto v zemských mírech je ustanoveno dobývání tohoto hradu válečnou výpravou. Pachatel propadá pak životem i majetkem panovníkovi.⁴

Je pak o trestání pachatelově ustanoveno, že pachatele zřejmého stíhá trest na majetku⁵ i na cti a na hrdle. Stejně platí, jak bylo řečeno, i o přechovávácích a pomocnících v širším slova smyslu.⁶

Zajímavý případ stíhání pachatele zřejmého, o němž dlužno se zmíniti a který jest již na rozhraní mezi případy stíhání z moci veřejné a na podkladě púhonu, jest, je-li kdo obviněn mučeným pachatelem-zlodějem. Stane-li se tak, má býti osoba rytířská přítomna smrti odsouzeného pachatele a pak má býti obeslána, aby se očistila z obvinění. Nestojí-li, pak je ustanoveno zajímavé rozhodnutí: »aby čest, víru ztratil, a aby k jeho hrdlu hledáno bylo i k statku, nebby sám sebou vinen byl.«⁷ Je přirozeno, že i v těchto slovech se obráží názor na pachatele zřejmého, který sám svým trestným činem učinil se vinným.

V 16. století se kompetence úřadů, které dříve stíhaly jen pachatele při činu přistížené nebo známé, rozšiřuje. Je tomu tak zvláště v Čechách, kde usnesení sněmovní toho jsou výmluvným dokladem. Zároveň ovšem potvrzují vývojový stav předcházející, který nebyl uspokojivým v otázce, kdy a jak docházelo ke stíhání pachatelů, kteří nebyli přistíženi, nebyli také pohnáni, kteří však byli v podezření ze spáchání trestných činů, ze

¹) Rieger, I., 128–129. Možno tak souditi také z příkladu uvedeného v A. Č., IX., 3, č. 436 (1526).

²) A. Č., X., 249, 252.

³) A. Č., X., 333 (1505); Z. zř., 1535, fol. LXXIII.

⁴) C. M., XI., 449 (1388), Kniha Tovač., 27, A. Č., X., 253.

⁵) Zprávy o tom rovněž v pramenech jsou výslovně mluvící, že zboží na krále pro zlodějstvo spravedlivě připadly. C. j., B., II., 2, str. 50 (1406). A. Č., XVIII., 241, č. 403 (1500).

⁶) A. Č., V., 363. O zhúbcích zemských, 396, 426. Item ktožby takové zloděje chtěl přechovávati, a lúpeže k sobě přijímati, k takovému neb k takovým aby hledieno bylo jakožto k záhubcím zemským.

⁷) A. Č., V., 444 (1492).

kterých by byli poháněni, kdyby tyto trestné činy byly zřejmé. Protože jde tu opět o velmi charakteristické usnesení, budiž dovoleno citovati je doslovně: »Jestliže by se pak kdy to přihodilo, žeby se která osoba kteréhokoli stavu čeho takového, cožby dobrému řádu obecnímu i poctivosti nesloužilo, dopustila, a takový jsa v domnění aneb v podezření od žádného nařčen nebyl ani z toho obeslán, tehdy páni Jich M. z soudu zemského pro dobrý řád a spravedlnost mají takového rozkázati obeslati, aby se před soudem zemským postavil a z toho domnění, podezření a nařčení vyměřil na schválení soudu zemského. Pak-li by kdo nestál aneb stoje z toho se nevyměřil, aby páni soudce Jich M. k takovému každému, tak jak nyní zuostáno i prvé zřízením zemským stvrzeno jest, zachovati se ráčili.«¹ Rozhodnutím tímto se velmi zdokonalovalo stíhání pachatelů, zvláště krádeží a loupeží, které mohly podle zřízení předcházejícího velmi často zůstat bez trestu.

Proti pachateli zřejmému byl při krádeži a loupeži postaven druhý případ, zůstával-li pachatel neznám. Poškozenému nezbývalo nic jiného, než aby sám po věci pátral tím, že sledoval stopu odejmuté věci. Od dob nejstarších až po doby pozdější máme v pramenech našich o tom dosti zpráv, že poškozený sám nebo jeho služebníci ptají se po odňaté věci. O tomto sledování věcí kradených mluví nejen již Statuta Konrádova,² ale možno je nalézt i v knize Rožmberské³ a ovšem v dalších zprávách našich pramenů. Zvláště v pühonech slyšíme o tom, že okradený ptal se, pátral po ukradené věci a naleznuv ji, žádal především za její vydání.⁴ Činil tak sám, po případě posílal osoby druhé, své služebníky, aby po věci pátrali.⁵ Je přirozeno, že při tomto sledování, které později nazývalo se zvláštním výrazem »šlakování«,⁶ bylo nutno prohledávati i cizí domy a vesnice, a že ovšem pán, šlo-li o pozemky cizí, musel býti požádán o dovolení a také svolení dáti musel. Velmi poučný příklad tohoto pátrání podává nám zápis z register hejtmanských a proto budiž dovoleno uvéstí jej doslovně: »Václav

¹) Srov. Z. zř., 1530, čl. 179. Sněmy České, I., 372 (1533).

²) C. j., B., I., 51, čl. 15 . . . domus in qua furtum invenitur . . . Srov. Hanel, Pocta Randova, 142, 143. Na to ukazuje i čl. 26. Statut (1229). Item, si vestigia rei furtivae secus aliquam villam deperierint, eadem villa occasione ejusdem furti nullatenus puniatur. Srov. Tomaschek, D. d. Recht, str. 8.

³) Kniha Rožmberská, čl. 143–153.

⁴) Případy tyto jsou na př. Lib. cit., I., 164, č. 248, 357, č. 1052, III., 579, č. 804, 597, č. 929, 355, č. 297, 646, č. 1137, 667, č. 1273, V., 183, č. 737, VI., 132, č. 784, A. Č., XII., 383, č. 302. Žerotín, Paměti, I., 251.

⁵) Lib. cit., VII., 279, č. 1381 . . . že když mi se krádež stal, poslal sem Duchka z Vázan, člověka páně Protivcova, samo druhého ptáti se tajně po mém krádeži, i vzat jest na mýtě ve Bzenci . . .

⁶) Rkp. N. M., č. 859, L., 11 b (1532). Výraz tento je v 16. století obvyklým, srov. Sedláček, Hrady a zámky, V., str. 32.

Lehnický z Malevic obsílá Jana Stčezemířského z Lub a na Stčezemici, vinití ho chce z toho, že když jest jemu Václavovi byla ukradena kráva ze dvora jeho a on sám po šlaku s lidmi svými šel až do vsi jeho St. a bratři jeho do K. a když jest šlaku dále žádného po tu ves nebylo, žádal téhož Jana Stčezemířského, aby mě dopustil v té vsi hledati a tu jest on Jan jemu to zbránil a hledati nedal.«¹

Bylo tudíž u nás podobné právní řízení, pokud šlo o pátrání po zloději a po věcech ukradených, jako v jiných zemích středoevropských. V jiných právech slovanských tento způsob pátrání po krádeži nazýval se charakteristickým názvem sledu,² zvláště ve starších pramenech jejich. Není ovšem o tom sporu, že možno tu mluvit o vlivu zvláště práva německého na náš právní řád, na což bude ještě upozorněno, ale právě proto, že toto sledování věcí ukradených a prohledávání cizích domů a vesnic za příčinou nalezení ukradené věci bylo rozšířeno ve všech právech, lze mluvit o právním ústavu indoevropském, jak bylo již upozorněno ve vědecké literatuře.³

Zprávy našich pramenů dosvědčují, že právě pro zvláštní povahu krádeže našeho práva, mělo nalezení ukradené věci svou důležitost pro do mněnkou, kdo je pachatelem.⁴

Byla-li věc ukradená nalezena, bylo pravidlem ve starší době, že vlastník za přítomnosti komorníkovy⁵ se věci jal, t. j. uchopil ji a tvrdil, že jest věci jeho.⁶ I o řízení, které pak nastávalo, jsme zpraveni z našich pramenů dosti podrobně. Ten, u něhož věc byla nalezena, pravidelně tvrdil,

¹) Rkp. N. M., 643, fol. B., 5 b, 6 a (26 b, 27 a).

²) Jireček, Über Eigenthumsverletzungen, 19, Jireček, Prove, 333.

³) Schwerin, Die Formen der Haussuchung in indogermanischen Rechten, 1924. Brunner-Schwerin, Deutsche Rechtsgeschichte, II. (1928), str. 645 násl.

⁴) Rkp. N. M., č. 859, L., 11 b (1532) . . . žádný zloděj tak nekrade, aby to zřejmě činiti měl a lidé aby viděti měli. A protož že v takových věcech dosti jest, když kdo své u koho najde, neb se i šlakování té krádeže pokazuje . . .

⁵) Na toto řízení směřují půhony ze 14. století v R. t. t., I., 14, č. 41, 26, č. 87. Hostis de P., camerarius Prachynensis, conqueritur super Bleh de S., quia quando iuit cum Wenceslao actore de Strakonicz, volens apprehendere vaccam in Kathowicz, hereditate sua, ibi apprehendimus eam cum omni iure, ibi fuit repulsus a dicta vacca et dedit sibi CCC plagas liuidas.

⁶) Na tyto případy jest asi vztáhnouti ustanovení imunitních listin, které rozeznávají mezi pachatelem přistiženým a zlodějem lapeným později. Prameny naše se tu vyjadřují velmi opatrně a přesně. Je to řada listin, která má podobnou formulaci: C. B., II., str. 53 (1207) . . . hoc statutentes de fure: si in maleficio fuerit deprehensus manens in prediis ecclesie, sive capiatur et coram iudicio convincatur, eius bona furis remaneant ecclesie, fur vero secundum quod placuerit principi puniatur. Mluví se zde o řízení před soudem v případě, kdy pachatel, fur, je později chycen a před soudem usvědčen. Podobně se vyjadřují i listiny C. B., II., 80 (1210); Regesta, I., č. 1313 (1252), II., 41, č. 106 (1256), 288, č. 743 (1271), 597, č. 1392 (1286), C. M., IV., 322 (1286), Regesta, IV., č. 1795 (1255).

že věc je jeho vlastní. Před soudem muselo dojít k důkaznímu řízení. Nejčastěji docházelo k těmto případům při domácích zvířatech, při nichž mohlo se vyskytnouti tvrzení, že dobytče se vylíhlo u postiženého držitele. O důkazním řízení tomto nám podává zprávy kniha Rožmberská v člancích 144., 145. a 146.

Při řízení tomto bylo pravidlem, že pohánějící, i když zvítězil, musel platit určité poplatky soudci. Poplatky lze vysvětliti jen tím, že šlo o věci kradené, které měly vlastně propadnouti soudci. O těchto ustanoveních slyšíme vlastně již ze Statut Konrádových¹ a jsou ovšem v užití i ve století 14. podle předpisů Řádu práva zemského, čl. 88. I zde slyšíme o uchopení se věci odňaté za zvláštních předpisů. Nalezne-li kdo svoji věc, pak má žádati o komorníka na ohledání i na púhon. Při ohledání má býti uříznuta část ucha dobytčete, a před soudem má ten, kdo tvrdí, že jde o jeho věc, položit dobytčeti dva prsty na čelo a přísahati. Projde-li, obdrží dobytče, ale zaplatí 300 peněz úředníkům. Neprojde-li, ztratí nejen dobytče, nýbrž i 300 peněz. I ten, u něhož bylo dobytče nalezeno, přísahá, chce-li je. Projde-li, má zaplatiti 300 peněz úředníkům, neprojde-li, ztratí dobytče i 300 peněz. Při tom je pravidlem opětně, že dobytče propadá soudci a 300 peněz dostává se úředníkům.

Právní pravidla zde uvedená byla asi rozšířena u nás všeobecně, neboť o nich slyšíme i z jiných právních památek.² Byla v užívání ve 13. a ve 14. století. Z právních památek 15. století o tomto řízení již neslyšíme.

Nejčastější námitkou toho, u něhož kradená věc byla nalezena, bylo, že věc koupil od osoby třetí. V tomto případě nastával t. zv. svod, t. j. t. zv. svádění za účasti úředních osob. Výraz svod je odvozen ze slova *zvedsti* a značí, že ten, kdo tvrdil, že věc koupil, měl povinnost svěsti obviňujícího za přítomnosti úředních osob k tomu, od něhož věc koupil. O řízení tom jsme zpraveni opětně ze Statut Konrádových z článku 10.: *Quando ducitur quod dicitur zuode, debet adesse nuntius castellani, judicis et villici et camerarii, et unus vel duo de vicinatu illo . . . Šlo tu tudíž původně o skutečné vodění za asistence úřední u sousedů.*³ Na tuto povahu svodu ukazují i jiné naše právní památky. Velmi charakteristické ustanovení má na př.

¹⁾ Vysvětlujeme tak čl. 21 a 22 (1229). V prvním případě jde o to, nalezne-li kdo svůj vůz a koně u osoby cizí, pak zaplatí 40 denárů. Nalezne-li kdo svého koně raněného u osoby cizí, pak soudci nemá kůň propadati nikdy, nýbrž soudce vždy má se spokojiti 40 denáry. Není příčiny zaměňovati výraz »vulneratus« za »oneratus«, jak chtěl tomu Jireček I v městském právu bylo pravidlem, že ukradené věci propadaly soudci. Srov. Manipulus, čl. 300, Brikcí z Licka, XXV., art. 1.

²⁾ Srov. Právo jihlavské, Tomaschek, l. c. 316 a Hanel, Pocta Randova, str. 144.

³⁾ Tomaschek, Deutsches Recht in Oesterreich (1859), str. 9. Stieber, K vývoji správy, str. 2. Posledně se svodem zabýval Vaněček, Studie o imunitě duchovních statků v Čechách (1928), 38.

právo jihlavské, které mluví o svodu v článku nadepsaném: De equis resp. De aneuanc equorum perditorum.¹

Tímto právním ústavem české právo připojuje se k právům jiným, která znají též právní ústav velmi vyvinutý.²

Svod byl omezen podle ustanovení Statut Konráda Oty na tři osoby, t. j. mohl se opakovati od osoby k osobě pouze třikráte.³ Svod se pak již zastavil a osoba označená po třetí musela se jako zpravce očišťovati.⁴ Neočistila-li se a neprokázala-li, že věc není ukradena, pak propadala pokutou do komory královské, a to dosti značnou,⁵ a musela dosti učiniti původu, t. j. vrátiti mu věc, o kterou se jednalo. O právním poměru mezi osobou svádějíci a osobou, na kterou bylo svedeno a která se nemohla očistiti, se zde nejedná, ač ovšem upraven rovněž zajisté byl.

Měl tudíž král velmi značný zisk z tohoto řízení a právě proto se klade značný důraz na poplatky, které ze svodu plynuly a které ve stručné terminologii našich starších památek ze 13. století nazývají se také svodem. O těchto dávkách zmíníme se ještě později, jisto však jest opětně z hojných míst v našich pramenech mluvících o svodu, že svod byl velmi rozšířen.

Svod v dobách pozdějších se mění a to důsledkem úpravy otázky koupě kradených věcí. Uvedli jsme, že ještě Řád práva zemského tuto otázku neřeší jasně v článku 88. Později však obecními nálezy otázka tato je rozhodnuta. A přece ještě později se setkáváme s tím, že je nařízeno, aby postavil se před soud nejen ten, u koho byla ukradená věc nalezena, nýbrž aby přivedl i soukupa, od něhož věc koupil.⁶ Je tomu tak v případě, kdy ten, u něhož byla věc kradená nalezena, nevěděl při její koupi, že byla kradená. V tomto případě mohl se nabídnouti, že postaví soukupa.⁷

Změna svodu ovšem souvisí se změnou celého řízení procesního, které ustupuje od řízení očišťovacího a klade důraz na provádění důkazu se strany pohánějícího.

Ten, u něhož věc kradená byla nalezena, neměl, bylo-li mu to oznámeno, věc dále prodávati, i když šlo o obchodníka, neboť tím situace vlastníkova při stíhání zloděje byla ztížena. Musel by dále pátrati, kde se ukra-

¹) C. j., B., I., 103, 109. Tomaschek, Das d. Recht, 316, 320.

²) Srov. cit. článek Hanelův.

³) C. j., B., I., 56 ... in tertio remaneat ... Regesta, II., 764, č. 1777 (1298).

⁴) Osoba — auctor — nazývala se asi zpravcem; srov. Kniha Rožmberská, čl. 209: Potom o svodu, jež zpravce koně nebo což jiného kolivěk.

⁵) C. j., B., I., 56 (1222), 180 denárů, eod. l. 63 (1229), 200 denárů.

⁶) Rkp. N. M., č. 643, E., 3a (86a), 859, N., 6b, N., 7a ... A on Heřman Janovský poněvadž jest obeslán od Labských, aby Matouše Hajtmaníka, poněvadž jej za soukupa býti praví, také před jich Mostmi konečně postavil, aby on tu před jich Mostmi též stál a dostál ...

⁷) Rkp. N. M., č. 859, N., 10b, N., 10a. Srov. také výše cit. místa.

dená věc nalézá a od té osoby, u níž věc by byla, věc žádati. Vlastník nalezenou věc ukradenou zpravidla »zapověděl«.¹ Toho však právně není třeba, protože věc byla nalezena u určité osoby a ta o její vydání požádána.²

Zcela zvláštním případem bylo, nenalezli pátrající ukradenou věc. Jedinou skutečností zřejmou tu bylo, že okradený byl poškozen, že mu vznikla škoda. Jediné strana, která utrpěla tuto škodu, mohla vystoupiti s obžalobou a musela dokazovati, že utrpěla škodu. Nemohlo tu nastoupiti stíhání veřejnoprávní, které bylo jen v případech pachatele postiženého a známého.

Zajisté, když poškozený pátral po věci a sledoval stopu ukradené věci, poznal různé okolnosti, podle nichž nabyl podezření proti určitým osobám. Je přirozeno, že okradený vyslovoval toto podezření tím, že si stěžoval, naříkal si před úřadem a žádal za řízení proti určité osobě. Původnímu jednoduchému řízení odpovídala původní forma soukromé žaloby poškozeného proti zloději a lupiči před soudem. Tato soukromoprávní žaloba poškozeného na zloděje a lupiče nazývá se v našem právu původně velmi charakteristickým názvem, jmenuje se nárokem. Protože tu vyslovujeme zcela nové mínění, které odlišuje se od mínění dosavadních, věnujeme této otázce zvláštní výklad v Dodatku. Na tomto místě líčíme jen stručně výsledky našeho zkoumání, ke kterým jsme došli.

Nárok záležel v obvinění domnělého zloděje a lupiče před soudem. Zásadou právní při něm bylo, že obviněný se musí očišťovati, obviňující nemusí dokazovati, že nařčená osoba je pachatelem. Očišťování dalo se zvláštěními důkazními prostředky, které byly u nás obvyklými ve 12. a 13. století — božími soudy. Očistili se nařčený, pak naříkající propadal stejnému trestu, jaký by byl stihl nařčeného (poena talionis).

Neočistili se a byli usvědčeni, pak musel nahraditi škodu, která vznikla naříkajícímu krádeží a loupeží a ztrácel i život, kterým propadal moci veřejné.

Tyto zásady nároku začaly se měniti změnou procesního řízení a zvláště provedením zásady procesní, že naříkající obviňující musí prokazovati vinu

---

¹) Srov. příklad D. Z. m. 3., B. 14 b.

²) Vylíčení těchto právních názorů čteme v listu Jana Šlechty ze Všehrd z r. 1508, A. Č., XVIII., 452 (č. 99). Především je uvedeno, že kdosi ukradl druhému kožich. Kožich ten byl zastaven krčmáři Třebovskému. K tomu okradený několikrát posílal, oznamuje mu: »že ten kožich jeho jest, žádaje na něm, aby ho nikam neodbýval, protože jemu při tom kožichu i jiné věci jeho pobrány jsou; kterýž neobrátil se na to nic, prodal to, komuž se jemu zdálo. Když on chtě po své škodě státi a dále jje hledati u toho, od kohož se jemu stala, nemuož toho tak před se duvodně vzieti, poněvadž mu již psaný krčmář kožich ten přes jeho žádost prodal . . .« Má býti rozkázáno měšťany, aby krčmář kožich vrátil.

obviněného dříve než pohnaný bude dokazovati svoji nevinu. Tím ovšem změnilo se nejen řízení procesní, nýbrž také i způsob stíhání krádeže a loupeže. K tomu přistoupila i okolnost, že krádež a loupež byla stíhána od veřejných orgánů, k tomu určených, způsobem dokonalejším než dříve.

Sledující další vývoj, především klademe si otázku, kdy docházelo v době 14. století a později k stíhání veřejnoprávnímu a kdy bylo z krádeže a loupeže poháněno. Otázka tato je zodpověděna tím, že je tu onen zmíněný rozdíl mezi krádeží a loupeží zřejmou na jedné straně a krádeží a loupeží skrytou na druhé straně i později. Ale právní památky 14. století nás vedou ještě na jinou stopu. Neboť jak Řád práva zemského, tak i *Majestas Carolina* mluví o tom, že záleží na vůli poškozeného, chce-li stíhati zloděje žalobou před soudem.¹ Zdá se tudíž, že mohl krádež a loupež oznámiti také úřadům jiným, které měly na starosti rovněž stíhání loupeže a krádeže a že pak nastávalo řízení před těmito úřady. A *Majestas Carolina* udává také příčinu, proč pohánějící používá žaloby: »qui forte criminum poenas humanae intuitu pietatis abhorrent, jus suum prosequentes quam vindictam . . .« I v době pozdější se dovídáme z pramenů, že oba způsoby stíhání pachatelů nebyly sobě vzdáleny. Záleželo na poškozeném, zda vznesl půhon či učinil-li oznámení orgánům, které měly na starosti stíhání pachatelů zřejmých. K půhonu sahal poškozený v tom případě také, nemělo-li zakročení orgánů plného úspěchu.²

Žaloba sama podle Řádu práva zemského a podle *Majestas Car.* je žalobou civilní. *Majestas Carolina* velmi charakteristicky nadpisuje tuto kapitolu »De accusationibus civilibus super spolio, rapina et furto«. Šlo tu o náhradu škody, která byla loupeží nebo krádeží spáchána: *illatum sibi damnum per spolium, vel restitutionem rerum ablatarum*. Obě tyto právní památky podávají nám velmi dobře, daleko lépe než prameny jiné, zprávy o tom, jak se půhony tyto prováděly a vykonávaly. Nejprve předchází opovědění škody, ohledání její, pak následuje vlastní půhon, pak řízení před soudem a provádění důkazu, při němž přísahá nejprve pohánějící a pak pohnaný spolu s očistníky. Projde-li pohnaný, je osvobozen a volný.³ Nepro-

---

¹) Řád práva zemského, čl. 43, v českém textu praví: Kdyžby kto koho na cestě oblúpil, a on z toho chtěl pohoniti . . ., v latinském textu se praví: *Unde si idem Johannes ipsam causam in figura iudicii prosequi voluerit . . .* V čl. CII., *M. C.*: *Civiliter agere volentibus, . . . Quandocumque aliquis spoliatus querimoniam civilem . . . facere disposuerit . . .*

²) V půhonech moravských čteme na př. v půhonu: *Lib. cit.*, III., 579, č. 804 . . . a toho Kuníka i s těmi věcmi pokradenými u něho jsem zastal žádaje, aby jej stavil ku právu a postavil přede pány a o tož jej pan hajtman i páni obsílali, toho jest neučinil. Podobně *Lib. cit.*, III., 646, č. 1137, 667, č. 1273.

³) *M. C.*, čl. C., III.: . . . *citatus ipse absolutus a causa totali intelligitur ipso iure*. Řád práva zemského, čl. 45.

jde-li, nastupuje exekuce, prováděná exekučním řízením od úmluvy k zvodu, k panování a odhádání. Exekuce jde na majetek podlehnuvšího pohnaného ve výši škody způsobené pohánějícímu a ve stejné výši provádí se exekuce na majetku pohnaného pro pokutu úředníků.¹ Pokuta tato náleží úředníkům a nelze tu mluvit o trestu, který by se vykonával na pachateli za spáchaný trestný čin. Skutečně v *Majestas Car.* i v Řádu práva zemského není nic jiného o trestu na loupežníku a zloději ustanoveno. Přece však podle nálezu z r. 1355 resp. 1356 stíhá usvědčeného zloděje a lupiče také infamie, která značí pro neočištěného smrt fysickou i smrt občanskou. Panovník mohl poskytnouti, jak výše uvedeno, pachateli milost jen pokud šlo o prominutí trestu smrti, pachatel však i pak zůstával osobou bezectnou. Nález tento² jistě je v souvislosti s uvedenými předpisy a dosvědčuje, že krádež a loupež byla trestným činem, který způsoboval bezectnost a pohanu osoby, která trestný čin spáchala. Bezectnost a pohana nastupovala ihned, jak bylo jisto, že pohnaný nedokáže svou nevinu. A soud, který vyslovoval nález o náhradě škody, vyslovoval zároveň ztrátu cti i hrdla. Můžeme tak souditi i ze zpráv pozdějších. Neboť systém tento zůstal i později při pùhonech před soud.

Pùhony z krádeže a loupeže zněly vždy tak, že pohánějící žádal za náhradu škody, která mu trestným činem byla způsobena. Jmenují se zpravidla věci, jichž ztrátu pohánějící utrpěl a pohánějící pak dodává: »toho pokládá za sto kop a p. gr.« nebo »jest toho škoden o XXX hř. gr.« a p. Náhrada škody jest uváděna podle ocenění poškozeného a pohánějící pùhonem směruje »k nápravě škody své, kteráž jemu stala se jest zlodějsky«.³ Dokladem toho jsou pùhony v Čechách i na Moravě. Částky uváděné v pùhonech byly velmi různé velikosti podle ocenění, jaké podával sám poškozený.

Uvádění náhrady škody je podstatnou částkou pùhonů z krádeže a loupeže, neboť kdyby tu tuto částku pohánějící neuvedl, pùhon mohl býti pokládán za urážku na cti.⁴ Setkává se zde nárok cti s pùhonem o krádež a loupež, a je přirozeno, že tato skutečnost měla význam pro postavení procesních stran ve sporu i pro výsledek sporu.⁵

O krádež a loupež poháněla osoba poškozená, t. j. ta, již byla věc odňata, po př., šlo-li o poddané, pán jejich. Je proto zřejmo, že šlo-li o loupež

¹) M. C., C., IV. . . . et pro totidem fiet inductio et modo simili terrae beneficio . . . Řád práva zemského, čl. 46 . . . v tej summě peněz, jakož jest pohonil z nich, a úředníkom tolikéž.

²) C. j., B., II., 2, 25. V nálezu tomto mluví se výslovně o osobě obžalované (*accusata*), která se do určité doby neočistila.

³) A. Č., XVIII., 469, č. 137 (1509).

⁴) R. t. t., I., 247 (1506). Kdož by koho pohnal, že mu jest kázal pobrati něco, a v tom pùhoně položil sobě sumu peněžitou toho, to není nárek cti.

⁵) Názorný příklad R. t. t., I., 210, č. 218. Srov. můj článek »Urážka na cti podle českého práva zemského« ve sborníku *Naše právo a stát*, 1928.

pečnou vraždu a poháněl-li příbuzný zavražděného před soud pachatele, pak musel tento púhon býti zvláště konstruován, jak to je patrné z pramenů českých, kde konstruují se v pramenech, vyskytajících se v Čechách v době starší, žaloby o hlavu a příhlavní peníze, které jsou vlastně náhradou škody pohánějící osoby třetí. I tím je potvrzeno, co jsme uvedli již dříve o púhonech o hlavu a příhlavní peníze,¹ že v našem právu nemohlo se rozeznávat mezi penězi hlavními a příhlavními, či mezi vraždou loupežnou a vraždou prostou.

Shoduje se se zvláštním pojetím našeho práva, že púhony o krádež a loupež byly spojovány v jeden celek s púhony o jiné poškození věcí vlastníkových. Proto právě vyskytají se púhony, v nichž vytýkáno je prostě, že vznikla škoda nejen krádeží a loupeží, nýbrž i zhárstvím, poškozením věcí a p. Důležitým pro púhony tyto je jen vzniklá škoda, jak bylo uvedeno při vytýkání pojmu krádeže a loupeže. Tato povaha púhonů o škody ovšem není jen v zemském právu, nýbrž vyskytá se i v městském našem právu.²

Na konci 15. století a v 16. století vidíme, že spory o krádež a loupež dostávají se do kompetence soudů, které souvisí s ochranou zemského míru v zemi. Pozorujeme zvláště, že spory o puch v širším slova smyslu, o zlodějstvo rovněž v širším slova smyslu, a to nejen mezi stavy, nýbrž i proti osobám poddaným, které staví vyšší stavové před soud, soustřeďují se před soud komorní.³

Na počátku 16. století dostává se pak krádež a loupež a její rozsuzování do kompetence hejtmanského soudu. O jeho jednání máme zachovány památky z let 1528—1534⁴ a z nich je jasno, že hejtmanský soud zemských hejtmánů měl velkou péči o rozsuzování loupeže a krádeže a že před něj bylo z těchto trestných činů obesíláno. Sám hejtmanský soud velmi jasně v nálezu svém prohlašuje: »Jeho Milost Královská takové loupežné a nepořádné věci jich milostem jakožto hejtmánům svým a tohoto království Českého k přetrhování a k vyhledávání takových nepořádných věcí s pil-

¹) Usmrcení člověka, str. 40—46.

²) Již v Manipulu se praví: Čl. 304. Si reus petit, actor furti, spoliu seu criminis consimilis sub una quaerimonia debet comprehendere totum damnum: esset enim inconveniens et in magnum gravamen rei vergeret, si de pluribus quaerimoniis quarum qualibet poenam capitis exigeret, adversus unum dimittaxat actorem in eodem iudicio reus expurgare se deberet. Brikcí, XXV., art. V. vyjadřuje přesněji: Žádá-li obviněný žalobník krádeže, lúpeže neb nápodobného zavinění, jednu žalobu má obsáhnúti všecku škodu . . .

³) Srov. Čelakovský, Soud komorní za krále Vladislava II. (1895), zvláště str. 33—36; též úvod Čelakovského v A. Č., III., zvláště str. XVII.—XXI.

⁴) Jsou to zvláště rukopisy A. N. M., č. 642, 643, 859. Je zajímavé, že současně soud komorní velmi málo zasedá, Schulz, Příspěvky k dějinám komorního soudu král. českého (1904), 18.

ností poručiti jest ráčil«.¹ Případy obeslání zemských hejtmanů z krádeže za tato léta jsou tak častá, že jest možno tvrditi, že se spory o krádež a loupež při hejtmanském soudě českém soustředily. Před soudem hejtmanským projednávaly se ovšem i jiné spory, také trestní, jako na př. i o mordy, jichž v zachovaných památkách se vyskytá rovněž velmi hojně. Se zánikem hejtmanského soudu přešla jeho kompetence na soud komorní,² jak ukazují rovněž památky, které zbyly z register soudu komorního ze 16. století.

A v těchto památkách nalézáme, že o krádež a loupež se zpravidla obesílá před soud komorní nebo před krále. Není tu tudíž používáno pohnu se strany poškozené, nýbrž obeslání, které vychází se strany úřadu na oznámení poškozeného. Ale i v těchto obesláních klade se hlavní důraz na vzniklou škodu, takže loupež i krádež uváděny jsou zde zpravidla i s jinými trestnými činy, na př. s poškozením cizího majetku.³

I před soud zemský se v 16. století obesílá, nikoli pohání, a proto o krádeži a loupeži dovidáme se právě z knih obeslání.⁴

O tom, jak je trestán pachatel krádeže a loupeže, který podlehl ve sporu před soudem jsa pohnán, i pozdější prameny z 15. a 16. století mlčí. Je jisto, že zlodějství a loupež byly trestnými činy, které se »na poctivost vztahovaly«.⁵ Je tudíž jasno, že se odsouzený pachatel i ve sporu před soudem stával osobou bezectnou. A i v 15. století mluví se o usvědčeném pachateli krádeže a loupeže stejně jako o pachateli přistizeném při účinku.⁶ Pachatel ztrácel své jmění i hrdlo. Je to nejlépe patrné na tom, že stále i v 16. století platí pravidlo o těch, kdo by jen kradené věci koupili, vědouce o tom, že jsou kradeny: »Pakli by kúpil, věda, že jest kradeno, tehda netoliko to aby zasě bez úplatku navrátil, ale aby své k tomu ztratil

---

¹) Rkp. N. M., č. 642, B., 2. Na jiném místě Rkp. N. M., č. 859, B., 5a, se praví, že před hejtmanský soud: »o věc mimo pořad práva stalou a Vaší Milosti o takové věci veřejné súditi náleží«.

²) Z. zř., 1549, Q., 3.

³) Za příklad nám může sloužiti obeslání v Rkp. N. M., b. č. 642, Registra královská, při obeslání před krále, 1528—1532, na B., 3 (38), Jan Schwab z Jihlavy, kupec, obsílá Přibíka B. z B. . . viniti ho chce z toho, že týž Přibík . . . loupežem na svobodné královské silnici v mírné a pokojné zemi, an na něj žádné příčiny neměl, témuž . . . Schwabovi škodu . . . učinil a vozy jeden spálil, druhý osekal, tři koni formaní jeho zabil a tři vzal. A statek jeho chudý pobral . . . škody sobě . . . pokládá . . . Srov. k tomu také Z. zř., 1530, čl. 178.

⁴) D. Z., m. 31, na př. fol. A., 28 b, B., 21 b a j.

⁵) Rkp. N. M., b. č. 103. Registra vejpovědní, 1526, f. 7 b . . . z té příčiny, že se zlodějství dotýče, o kterémžby věděti měl, ježto se to na poctivost vztahuje.

⁶) A. Č., II., 294 (1451). Pakli by kto v takovém zlém účinku zastižen byl neb usvědčen, nad takovým i nad každým, jenž by ho zastával, má býti mstěno podlé poprav starodávních.

a s hrdlem aby byl na králově a na panské milosti.«¹ Je to staré pravidlo z počátku 15. století, jak bylo výše uvedeno. Je přirozeno, že toto pravidlo platilo pro pachatele samotné. Je to patrné z nálezů, které uvádějí, že pachatel musel dáti náhradu škody poškozenému a pak bylo rozhodováno o jeho potrestání.² Bylo na soudu, zda poskytl pachateli milost z trestu smrti a nahrazoval tento trest po případě tresty jinými, vězením, posláním na galéry a p. podle volného uvážení soudců.³ Na Moravě i před soudem soudilo se podle ustanovení landfrídu.⁴

Okolnost, že se o tom nevyskytají předpisy ve zřízeních zemských, vysvětlujeme si opětně tím, že pachatel usvědčený byl hodnocen jako pachatel zřejmý a pak ovšem podle uvedených předpisů trestán, jednak ovšem, že toto řízení nenáleželo již soudu, nýbrž orgánům jiným.

V púhonech o krádež a loupež pohání pohánějící o náhradu škody, jejíž příčinou byla krádež a loupež. Nepodařilo-li se pohánějícímu dokázat, že mu byla způsobena škoda, a provedl-li pohnaný naopak důkaz, že ke škodě nedal podnět, ať svou vlastní trestnou činností nebo jako pomocník v širším slova smyslu, pak ovšem nejen nebyl pohnaný ničím povinen, nýbrž také byl očištěn z obvinění, které na něho bylo vzneseno. Uvedli jsme, že v době starší stíhala obviňujícího poena talionis. Se změnou procesního řízení neslyšíme později o tom, že by pohánějící byl trestán, ne provedl-li svého obvinění. Přece však je jisto, že i později zůstává našemu právu systém, že pohánějící dopouští se křivdy, neprovede-li svého tvrzení. Je tak nejen v případech, jak uvidíme, obvinění z moci, z výtržnosti a z pychu v zemských zřízeních, ale soud často nálezem konstatuje, že pohánějící svým obviněním z krádeže, které neprokázal, dopustil se křivdy na pohnaném.⁵

Bylo uvedeno nahoře, že podle pojmání pozdějšího pod trestné činy, zvané výtržností a pychem, spadaly někdy i případy protiprávního odnětí věci movité. Protože doplníme tím také výklady dosavadní, uvedeme ně-

¹) A. Č., IV., 423 (1453), Z. zř. VI., čl. 438, Z. zř., 1549, U., 3, prostě praví: »že má trestán býti jako jiný zloděj, když by to naň provedeno bylo«.

²) Je to patrné z příkladů, které nám podává Žerotín ve svých Zápisích, na př. I., 231.

³) R. t. t., I., 213; č. 234 ... že on purkrabie o tom vzatku věděl, a z něho také bral a, na Buštěves se zase vrátili, i z té příčiny král se pány jej purkrabí v s v ú k á z e ň b e r o u ...

⁴) Lib. cit., II., 225, č. 242. Jakž jemu vinu dává Jan, že jemu na svobodné pobral silnici, když bude po semnu páni chtí landfríd ohledati a podle toho sůditi.

⁵) Příklad vidíme uveden v R. t. t., I., 217, č. 252. A také jakož on Mojžíš nařekl jest jej Jana, že by ta čuba, v kteréž jest týž Jan chodil, jemu vzata, táhna se na krále J. M^{sti} kožišníka, a týž kožišník vedle práva vyznal, že ta čuba nikdy nebyla jest Mojžíšova; po něvadž jest on Mojžíš neprovedl, v tom jest jemu Škvoreckému křivdu učinil. Srov. k tomu však, co praví Zř. z., 1530, čl. 178. Jedná se zde o obviňování zemského zhoubce a odpovědníka a praví se: »Než jestli že by ten, ktož by vinil, na toho, kohož by vinil, nic nedovedl: proto žádné pokuty nésti nemá.«

kteře zvlášt̄nosti stíhání těchto trestných činů. Pro pych a výtržnost platilo, že může býti o pych poháněno, o výtržnost obesíláno.¹ Při pychu bylo pravidlem, že pohánějící má pŕedevším poslati tomu, koho chce pohnati, poselství a oznámiti mu, že ho hodlá pohnati z pychu. Při tom má se pŕávě dozvěděti podrobnosti, jak pych vznikl, po pŕ., že ten, kdo pych spáchal, nechce se s ním smírnou cestou smluvit.² Při pohánění z pychu pohání se vždy z určité částky peněžitě, která je stanovena částkou stálou deseti kop, ale může býti po pŕípadě poháněno i o částku větší.

Zásadou obou stíhání jak výtržnosti, tak také pychu jest, že neprokáže-li pohánějící po pŕípadě obesílající vinu pohnaněho, propadá pokutou pohnaněmu a musí kromě toho hraditi veškeren náklad škod, který by mu vznikl. Ozývá se zde tudíř systém, že pohánějící také podléhá určitým pokutám, podlehně-li ve sporu.

Krádeř a loupeř byla trestným činem i ve starší době velmi častou, tŕeba bylo její stíhání a trestání velmi pŕísne upraveno. A není tudíř divu, že při rozsudcích bylo i k těmto skutečnostem pŕihlíženo.

Bylo nutno při pŕísném způsobu trestů udělovati i milost odsouzeným pachatelům. Ale tu pŕávě při rozsudcích o krádeři vyskýtá se u nás zjev, že odsouzení pachatelé museli se zavazovati, že více krádeř páchati nebudou. Kdyby se v budoucnosti opět krádeře dopustili, bude pŕihlíženo nejen k novému spáchaněmu trestnému činu, nýbrř i ke všem pŕedcházějícím, na něž mu milost byla udělena. V nálezích se o tom praví takto:³ »Marušanovi páni J. M. dali jsú milost, kterýř slíbil do své smrti více se v zlodějství nenavracovati ani skutkóv takových dělati, pakli by se toho dopustil, tehdy má jemu všechno zase novo býti, jako kdy pŕve.« Tento způsob udílení milosti při krádeřích ovšem nebyl omezen pouze na nález moravského zemského soudu. Byl v zemích českých způsobem obvyklým a oblíbeným zvláště v městech, neboř zde byla krádeř nepatrných věcí na denním pořádku a pŕávě zde muselo býti pŕihlíženo nejen k ceně věcí,⁴ nýbrř k opakování krádeře u týchř pachatelů. Byla proto udílena i při městských soudech pachatelům krádeře často milost uvedeněho způsobu. Při tom byly od pachatelů dávány »slibné zápisy«, v nichř zloděj, dostav milost, sliboval že nebude již více bráti. Kdyby se krádeře opětně dopustil, propadl by beze všeho ihned hrdlem.⁵

Pŕávě tak jako při jiných pŕíležitostech, tak také při krádeři a při loupeři dávána byla pŕednost smírněmu mimosoudnímu vyřizení spáchaněho

¹) Pŕedpisy jsou obsaženy jednak v Z. zř. VI., čl. 444.—447., Z. zř., 1549, Q, 20, Q, 21.

²) Srov. na pŕ. A. Č., XXXII., 54, č. 3216, XXXIII., 286, č. 6039.

³) Lib. cit., V., 187, č. 748.

⁴) Koldín, P. IV., odst. 2.

⁵) Pŕíklady těchto slibných zápisů, viz A. Č., XXII., 346—347, 553 násl.

činu. Nejen že zpravidla k tomu, u něhož byla věc ukradená nalezena, bylo posíláno předem, aby věc tato byla vrácena, jak jsme na tuto skutečnost upozornili, ale rovněž i v případě, kdy šlo o pachatele, poškozený posílal k nim, aby mu napravili škodu mimosoudně a dali mu ukradené věci zpět.¹ Je to patrné z púhonů, v nichž se vytýká, že pohánějící posílal k pachateli, aby mu věci vrátil, po případě se zde vytýká, že pachatel mu slíbil věci vrátiti, že však potom slibu nesplnil,² nebo konečně, že pachatel mu věci vrátil jen částečně a ostatní mu nevrátil.³ Jako zcela zvláštní případ jest uvést z púhonných desk moravských púhon, který nasvědčuje tomu, že bylo snahou smírem dosáhnouti navrácení ukradených věcí. Ve zmíněném púhonu⁴ pohání okradený toho, u něhož byly věci ukradené nalezeny: »z padesáti kop gr. dob. stř. etc., že když jsou mi pokradli kalichy i stříbrné lžice i jiné věci a to jsem u něho našel, i o to jsem jej obsílal, aby mi to vrátil a on mi toho tak vrátiti nechtěl, než to jsem u něho vyplatiti musil.« Podle přijatého právního pravidla věci ukradené, nalezené u třetí osoby, měly býti vráceny bez náhrady, po případě mohl okradený ihned poháněti tuto osobu. Zde ovšem usilováno bylo o smírné vyřízení a především o navrácení ukradených věcí. O tomto vyjednávání svědčí i jiné příklady, které podivuhodně se odlišují od dnešního pojmání tohoto trestného činu.⁵ I spáchal-li krádež poddaný, je o jeho potrestání žádán jeho pán a teprve, nevyhoví-li, je poháněn.⁶ A v tomto případě je také pravidlem, aby pán okradeného poddaného nepoháněl pána pachatelova, je-li ochoten tento postavit pachatele na svém právě a dosti učiniti krádeži. Je v tom spatřován postup nesprávný, pohání-li pán okradeného pána pachatelova před soud.⁷ I v tomto případě tudíž dávána přednost smírnému vyřízení případu krádeže poddaného.

¹) Je to patrné i z příkladu: Lib. cit., III., 39—40, č. 192, ... z sta hř. gr., že jeho služebníci, potkavše mé lidi, i pobrali jim i zbili je a o to sem k němu slal, aby mi to vrátil, a on ani na to žádné odpovědi nedal. Lib. cit., II., 46, č. 224 ... tu ona jela k němu na jeho hrad ...

²) Lib. cit., II., 117, č. 506 ... to mi sliboval zaplatiti i neučinil ... III., 676, č. 1334 ... a to mi řekl zaplatiti a toho jest neučinil. III., 9, č. 38 ... a to mi slíbil oddati, toho mi neučinil. Srov. též Lib. cit., II., 95, č. 392, 96, č. 396. Rkp. N. M., č. 643, G., 3a (264a) ... a o tu škodu, že jest umluvil s ním Zikmundem ... podvolil se dáti za tu škodu zlořádějství VIII kop gr. č. a v tom dosti neučinil.

³) Lib. cit., II., 479, č. 478 ... tu nám jedno vrátil a druhého vrátiti nechce.

⁴) Lib. cit., IV., 62, č. 363.

⁵) Na př. Lib. cit., II., 202, č. 878 ... že mi jest otec jeho v pravém landfrídu voly pobral; tu mi jest druhé vrátil a ještě 12 volův mi nevrátil a ty mi jest sliboval zaplatiti po mé vůli a toho jest neučinil. Lib. cit., III., 311, č. 189. ... z X hř. dob., jakož se se mnú smluvil na Krumlově před námy o dva nevody, kteráž byla ukradena v kostele v Uher., že mi je měl ihned navrátiti, jeden vrátil a druhého nic. Též Lib. cit., III., 314, č. 209, V., 383, č. 660.

⁶) Rkp. N. M., č. 643, H., 14 (123).

⁷) Rkp. N. M., b. č. 859, N. 15b, 16a.